

ધોરણ : 10 ગુજરાતી

પાઠ : 9

માધવને દીઠો છે ક્યાંય ?

સ્વાધ્યાય

પ્રશ્ન : 1 નીચે આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી ખરા (✓) ની નિશાની કરો.

(1) રાધાની આંખમાં ઉદાસી હોવાનું કારણ....

(A) કદંબની ડાળ

(B) કૃષ્ણમિલન

(C) યમુનાનું વહેણ

(D) કૃષ્ણ માટેનો વિરહ

(2) કવિ કોના ઊડતા આવવાની ઈચ્છા વ્યક્ત કરે છે ?

(A) મોરપિચ્છ

(B) પક્ષીઓ

(C) સ્વર્ગનું વિમાન

(D) મારગની ધૂળ

પ્રશ્ન : 2 નીચેના પ્રશ્નોનો એક વાક્યમાં ઉત્તર આપો.

(1) માર્ગની આ ધૂળને કવિ શું પૂછે છે ?

➤ માર્ગની આ ધૂળને કવિ શું પૂછે છે કે, તમે મારા માધવ ને ક્યાંય દીઠો છે.

(2) પાતાળમાં કોણ ઓળખાય છે ?

➤ પાતાળમાં હરિવર ઓળખાય છે.

પ્રશ્ન : ૩ નીચેના પ્રશ્નોના બે-ત્રણ વાક્યોમાં ઉત્તર આપો.

(1) રાતરાણી ઝાકળથી નહાઈ છે કારણકે....

➤ રાતરાણી ને બહાવરી રાત્રિનાં પગલાંઓ સ્પર્શ થયો છે.

(2) જડમાં કોનું તેજ રેલાઈ રહ્યું છે?

➤ યમુના સાથે કૃષ્ણનો નાતો જાણીતો છે. કવિ કહે છે કે, યમુનાના જળમાં હરીહર એટલે કે કૃષ્ણ સંતાયા છે. પાતાળે સંતાયેલા હરિવર નું તેજ જળની સપાટી પર રેલાઈ રહ્યું છે.

પ્રશ્ન : 4 નીચેના પ્રશ્નોના સાત-આઠ લીટીમાં જવાબ આપો.

(1) માધવ ને મળવા માટેની સૂરની તીવ્ર ઉત્કંઠા તમારા શબ્દોમાં લખો.

- ‘માધવને દીઠો છે ક્યાંય?’ ગીતની ધ્રુવ પંક્તિ છે. વાંસળીનો સૂર, તીવ્ર ઉત્કંઠા સાથે, કૃષ્ણની શોધ આદરે છે. આમ તો સૂર અને કૃષ્ણ વચ્ચે અવિનાભાવી સંબંધ છે.
- સૂરની માધવ માટેની શોધની તીવ્ર ઉત્કંઠા ને લઈને એ બાળકૃષ્ણ સાથે સંકળાયેલા તમામ સજીવ-નિર્જીવ તત્વો પાસે જઈને પ્રશ્ન પૂછે છે.

- ‘કોઈએ માધવને દીઠો છે ક્યાંય?’ પ્રશ્ન પૂછવામાં વ્યાકુળતા છે. કૃષ્ણ ક્યાંકથી તો મળશે ને એવી શ્રદ્ધા છે. ધૂળ કે જે કૃષ્ણ ની ચરણરજ થી પવિત્ર થયેલી છે. એને સૌથી પહેલાં પૂછે છે. ધૂળ પાસેથી કશો જવાબ મળતો નથી. ત્યાંથી આગળ યમુનાના વહેણને પૂછે છે.
- પણ યમુનાના વહેણ મૂંગા અને રાધાની આંખ ને ઉદાસ જોઈ હતાશ થઈ જાય છે. ત્યાં પણ કૃષ્ણ નથી. સાંજના સમયે પવનની ઠંડીગાર લહેરખી સુરના દિલને વ્યાકુળ કરી દેશે. તે પણ કૃષ્ણ વિરહના ઉદાસ મા હતી.

➤ સાંજનો ઉજાસ ઉદાસ હતો, સૂરની વહવળતા વધી ગઈ. સૂર ને હવે થાય છે, કે ભલે કૃષ્ણ ના મળે એમનું મોરપીંછ મળી જાય તો એ કૃષ્ણ મળ્યા બરાબર જ છે. આકાશમાં ચંદ્ર પણ વીહવળ એવા સૂરને શ્યામ ભાસે છે. આમ સજીવ-નિર્જીવ જલ સર્વત્ર સૂર ફરી વળે છે. પણ ક્યાંય માધવ મળતા નથી. તેથી સુરની ઉત્કંઠા તીવ્ર બને છે.

(2) કાવ્યપંક્તિ સમજાવો:

“વાંસળીથી વિખૂટો થઈને આ સૂર એક

ઢૂંઢે કંઠબની છાંય,

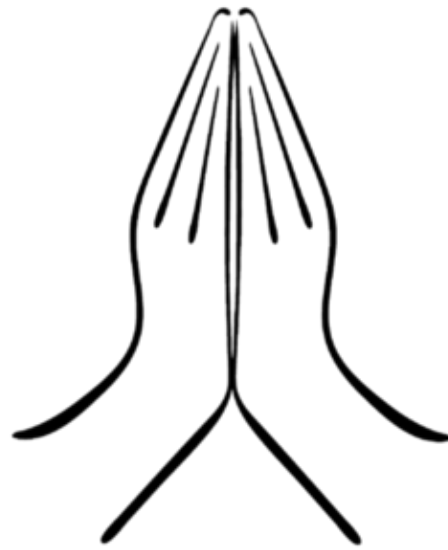
મારગની ધૂળને ઢંઢોળી પૂછે,

મારા માધવને દીઠો છે ક્યાંય ?”

- ‘વાંસળી’ છે, સાથે ‘સૂર’ છે, બંને એકબીજા સાથે અભિન્ન છે; ‘વાંસળી’ નું તેમજ એના વગાડનાર નું ગૌરવ પણ ‘સૂર’ના કારણે છે. જોકે કાવ્યમાં, પ્રસ્તુત પંક્તિમાં વાંસળીથી આ સૂર વિખૂટો પડી ગયો છે.

➤ છૂટો પડી ગયેલો સૂર વાંસળીને કદંબ વૃક્ષની છાયામાં શોધે છે.
એમાં વિયોગ છે. વ્યાકુળતા છે. વ્યથા છે. આગળ જતાં એ સૂર
માર્ગની ધૂળને પૂછે છે. “મારા માધવને દીઠો છે ક્યાંય?” પ્રસ્તુત
પંક્તિ કાવ્યની ધ્રુવ પંક્તિ છે. જે કાવ્યપાઠ માં વારંવાર આવે
છે. ભાવ-વ્યથાનું સતત દ્રઢીકરણ થાય છે. કાવ્યા ભિવ્યક્તિની
મહત્વની કડી તરીકે આ પંક્તિ નું વિશેષ મહત્વ છે.

Thanks

For watching